

Ylva Persson, bitr. statsveterinär i idisslarsjukdomar, SVA
ylva.persson@sva.se

Ylva Persson är biträdande statsveterinär i idisslarsjukdomar på SVA. Hon forskar på juverhälsa hos kor, får och getter. Ylva arbetar även med mastit- och antibiotikafrågor på Växa Sverige.

Karin Lindqvist Frisk, djurhälsoveterinär
Ängelholm
karin.lindqvist.frisk@svdhv.org

Karin är djurhälsoveterinär med god klinisk erfarenhet från Tyskland, Norge och Sverige

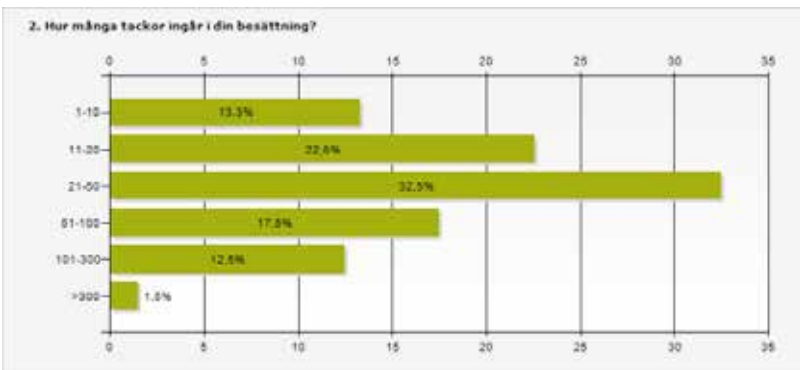
Juverinflammation h

Resultat från en enkätstudie

Juverinflammation (mastit) är en betydelsefull sjukdom för lammnäringen som orsakar såväl ohälsa och lidande som merarbete och produktionsbortfall. Det är en relativt vanlig sjukdom och förloppet kan variera från inga symtom alls till hastiga dödsfall. Mastit ger sänkt mjölkproduktion och lamm efter tackor med mastit växer sämre. Statens veterinärmedicinska anstalt skickade tillsammans med Fårhälsovården i höstas ut en enkät till er fårägare. Nu har vi sammanställt resultaten och presenterar dem här tillsammans med relevant rådgivning. Samtliga svar avser säsongen 2013.

Uppgifter om tackorna

Totalt fick vi 648 svar. Den vanligaste rasen var gotlandsfår (42,8 %) följt av köttraskorsningar (34,9 %). Drygt hälften av besättningar hade får av endast pälsraser medan cirka 40 procent hade en blandad besättning (päls/kött/mjölkras). Endast 6 procent hade en besättning med bara köttrasfår och knappt 1 procent hade en besättning med bara mjölkrasfår. Besättningsstorleken varierade mycket, men cirka 70 procent av besättningarna hade en storlek på 50 tackor eller mindre (figur 1).

Majoriteten (76 %) avvande sina lamm på bete och de flesta (62 %) lammerna var äldre än tre månader vid avvänjning.

God juverhälsa i besättningarna

Drygt 40 procent uppger att de inte hade några mastiter under 2013, knappt hälften att de haft mindre än 5 mastiter, 7 procent att de haft 5 till 10 mastiter, 2 procent att de haft 11 till 20 mastiter och det fanns endast en besättning med mer än 20 mastiter under 2013. Det var signifikant fler (55 % jämfört med 45 %) av de blandade besättningarna (med päls/kött/mjölkraser) jämfört med rena pälsrasbesättningar som anger att de hade haft får med mastit. Tittar man på de besättningar som endast hade en ras kunde vi se att besättningar med allmogefår hade signifikant färre mastiter jämfört med besättningar med gotlandsfår, köttrasfår eller finullsfår/ryafår. Signifikant fler av de större besättningarna anger att de haft får med mastit, 86 procent av de besättningar som har mer än 50 tackor jämfört med 45 procent av de med mindre än 50 tackor har angett att de hade haft får med mastit.

Vilka symtom hade tackorna?

De vanligaste symtomen vid mastit var mindre allvarliga, med feber och svullet juver (47 %) eller bara knölar i juvret som upptäcktes vid sinläggning (16 %). En tredjedel hade mer allvarliga symtom med hög feber, kraftigt påverkat allmäntillstånd och till och med dödsfall. 6 procent uppger att samtliga mastitfall förlöpte med kallbrand, knappt en tredjedel såg kallbrand hos en del av mastittackorna medan majoriteten (66 %) inte hade sett kallbrand alls i samband med mastit.

De flesta mastiterna upptäcktes vid lamning

De flesta (57 %) mastitfallen upptäcktes inom några veckor efter lamning. Resten upptäcktes vid avvänjning (17 %) eller vid andra tillfällen (26 %).

Mastit i olika åldersgrupper

Av de besättningar som hade får med mastit uppger en tredjedel att det var vanligast att andra- och tredjegångslammare fick mastit, ytterligare en tredjedel anger att mastit var vanligast hos fjärdegångslammare och äldre medan bara 8 procent uppger att det var förstagångslammare som drabbades. En fjärdedel menar att alla åldersgrupper drabbades.

Antal lamm

Av de tackor som fick mastit anger besättningarna att de flesta tackor (64 %) hade två lamm, 27 % hade tre lamm eller fler medan endast 9 procent hade ett lamm. I majoriteten av besättningarna får trillingarna gå kvar med tackan med eller utan stödufodring.

Hur behandlades mastiterna?

Tvärtemot rekommendationen var det bara 7 procent som tog mjölkprov för bakteriologisk odling vid mastit. En majoritet (84 %) svarar att de inte alls tagit mjölkprov från tackor med mastit under 2013, men av dessa hade de flesta (84 %) färre än 5 mastiter. Det var något vanligare att ta mjölkprover i besättningar med fler mastiter (5-10 resp. 11-20 mastiter under året) jämfört med de med färre än 5 mastiter under året (27 % jämfört med 14 %). Nästan hälften av de besättningarna där mjölkprov hade tagits

Ann Nyman, husdjursagronom,
forskare, SVA
ann.nyman@sva.se

Ann Nyman är husdjursagronom och arbetar som forskare på SVA i Uppsala. Hon forskar framför allt på juverhälsa hos mjölkkor, men ägnar även en stor del att hjälpa till i olika forskningsprojekt rörande alla våra husdjur och deras olika sjukdomar.

os tacka

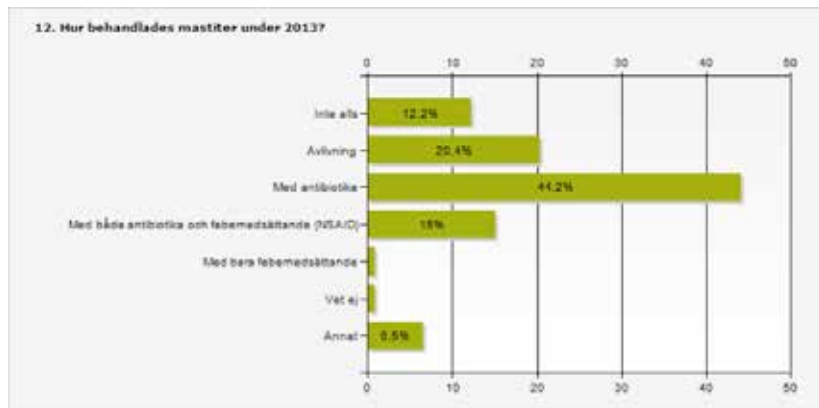
Fakta

Rekommendationer vid mastit hos tacka:

- Flytta drabbade tackor och deras lamm omgående till sjukbox.
- Behandla så snabbt som möjligt. Förstahandsval är i de allra flesta fall penicillin (Ethacilin®vet, Penovet®vet, Ultrapen vet) som sprutas i muskeln under 5 dagar. Behandlingen kan kompletteras med inflammationsdämpande medel.
- Avliva tackor med kallbrand i juvret.
- Undersök tackornas juver och slå ut tackor med knölar eller förhårdnader i juvret (så kallad kronisk mastit).
- Slå ut tackor som har haft mastit orsakad av *S. aureus*.

visste inte vilken bakterie som orsakat mastiterna, medan knappt hälften uppger att det var *Staphylococcus aureus*, vilket är i enlighet med tidigare genomförda studier.

I de flesta besättningar behandlades mastiterna med antibiotika (se figur 2). Utöver dessa svar anger många att de mjölkat ur juvret samt smort det med kamfersalva eller liknande.

Glädjande nog har majoriteten (79 %) behandlat mastiterna med smalspektrigt penicillin i enlighet med antibiotikariktlinjerna (se faktaruta). 10 procent uppger att de använt penicillin i kombination med dihydrostreptomycin (Streptocillin® vet, Ethacilin® Comp. vet) och 4 procent att de använt tetracyklin (Engemycin® vet, Tetroxy® prolongatum vet.) Endast några få procent uppger att de använt juvertuber för att behandla mastit. Nästan 60 procent uppger att de behandlat med antibiotika under 5 dagar, vilket är helt enligt rekommendation. De flesta (76 %) inledde behandling samma dag som mastiten upptäcktes, vilket också följer våra rekommendationer bra.

Hur var resultatet av mastitbehandlingarna?

De flesta (62 %) anger att nästan alla tackorna tillfrisknade, men med bestående juverskador. En mindre del (22 %) anger att samtliga tackor blev helt återställda. 4 procent anger att de flesta tackor var tvungna att avlivas akut.

De flesta besättningar (63 %) uppger att de slaktade eller

avlivade färre än 5 tackor på grund av mastit under 2013, 20 procent slaktade eller avlivade inga tackor på grund av mastit och resten slaktade eller avlivade 5 till 10 eller fler än 10 tackor på grund av mastit under 2013.

Hur hanterades mastittackorna?

Mer än hälften av besättningarna anger att alla tackor med mastit fick stå i sjukbox medan en tredjedel av besättningarna anger att inga mastittackor fick stå i sjukbox.

Av de tackor som fick stå i sjukbox anger hälften av besättningarna att de fick stå där under behandlingstiden och en tredjedel att de fick stå där tills de var pigga och utan feber. En del anger att de fått stå i veckor och andra tills de avlivades. Hela 93 procent anger att lammen inte kunde ta sig ut ur sjukboxen. Efter tiden i sjukboxen säger drygt hälften av besättningarna att de flyttades ut i den vanliga gruppen, 19 procent anger att de flyttats till en särskild mastitgrupp och 16 procent att de slaktades.

Mer än hälften av besättningarna följer rekommendationerna och känner igenom alla tackors juver vid sinläggning, men drygt en fjärdedel av besättningarna känner inte igenom några tackor alls.

Sammanfattning

Vi kan konstatera att juverhälsan i svenska fårbesättningar är förhållandevis god, men att många av tackorna som drabbas får allvarliga symtom och att dödsfall och avlivning inte är ovanligt. Många besättningar använder sjukbox och känner igenom juvren efter avvänjning. Dessutom följs i stort rådande antibiotikariktlinjer. I denna enkät var det vanligare med mastit i större besättningar, och mindre vanligt i besättningar med pålsrasfår, främst i besättningar med allmogefår.

Stort tack till alla medverkande besättningar!